HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

ה) [עמ"ס תוס' ב"ב נג: ד"ה מלמן], ב) חולין ד. גיטין י. [תוספתא פסחים פ"ב ה"ב], ג) [בכמ"ש ותפו"ר אלעזר, לפניהו כרש"ל, ועיין בכש"ס, וכהגהות בן אריה לגיטין י ע"א], ד) נ"ז שם ברכות מז:, ה) [בכמ"ש: הכפ. וכל"ן], ו) [אמר"ש ליתא בכמ"י. ועיין רש"ל ורש"ל], ז) [עי' לעיל עד ע"ב], ח) [עירובין סה: וש"נ], ט) [עי' תוס' בב"ק לח: ד"ה ועל הכותים], י) ס"א לויים ושראלים, כ) פסחים ג:, ל) ["עד" ליתא בכמ"י ודפו"ר, וכ"ל ברש"י ע"ש ובתוי"ט], מ) [עיין סנהדרין לב ע"ב], נ) [לעיל עג. יבמות פד: פה.], ס) [עי' רש"ש דגלה מפסחים דל"ג קמקין], ע) [נדל"ל מהס אותה ואת אמה. (רש"ש)], פ) [ל"ל וכן], וכ"ה בשיטת מהרי"ב, רע"ב תויו"ט וברי"ש הזקן], צ) [בדפו"ר וש"י: את אמו וכו' בנותיהן לכהנים וא"ל לבדוק אחריהם], ק) [ע"ב], ר) [שם], ש) [ס"א אימחזק], ת) [וכ"ה במשנה שביעית פ"ח מ"י. וע"ע תוס' חולין יג ע"א ד"ה פימו], א) [ל"ל דהפ. (הרי"ש מדעסוי"ן)], ב) [חולין ג ע"א וע"ש ברש"י. וע"ע נדה מז ע"א], ג) [נקמן עז ע"א], ד) [בדפו"ר: הוי], ה) [כתובות יד:], ו) [בדפו"ר: דאמיה], ז) [נקמן עז.],

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה צריך וכו' היינו דוקא להכשיר בניסס לעבודה וכו'. נ"ב עי' ב"ח סי' ב' אות ד' וחדושי מהרי"ט כאן:

תוס' ר"י הזקן

מתני'. ד' אמהות. שנים מצד האב ושנים מצד האם. **שהם שמנה.** כל אחת אמה עמה, [אמה ואם אמה] אמה ואם אמה, ובודקים שלא היו (טמאות) [ממזרות] או אחת מן הפסולות לקהל. **ואם אבי אמה.** של אשה זו שהוא נושא. ואמה. שהיא אם אם [אבי] אמה. **לויה וישראלית.** וכהן בא לכנסה, שהעורב נמצא בהם יותר. מן המובחר. שאם התחיל לבדוק באמהות ונמצא שאבי אביה שמש במזבח אין צריך לבדוק באמותיו שאם לא היה מיוחס לא היו מניחין אותו לעבוד. מן הדוכן. שהעידו עליו שעמד עם הלוים בדוכן לשורר שיר. אבל לנשיאות כפים לא דאית ליה אין מעלין מנשיאות כפים ליוחסין בפרק האשה שנתארמלה [כתובות כד, בב]. ולמאן דאית ליה מעלין אפילו מנשיאות כפים קאמר. **וגלא מן הסנהדרין ולמעלה].** וכן אם נמצא שהיה מן הסנהדרין אין [צריך] לבדוק אמו. משיאין להכונה. ואין צריכין בדיקה. ובגמ' מפרש [מ"ט דתני] ארבע בנשי ולא תני ד' אבות.

ופוטרין אם הנשואות. מן החליצה ולרבי עקיבא בני חייבי לאוין ממזרים הם: **החולה.** החילונה שלא נכנסה עדיין לרשות הבעל לנשואין: **ויש אומרים.** היינו רבי אליעזר: **לפי שאין בקיאין.** אליעזר כותי לא יצא כותית שמא אחד מן הבקיאין שלא אירע פסול בניסואי אבותיו והשני משאינן בקיאין ואירע ספק אשת איש בקיודשי אבותיו שנתקדשה לאחר ואחרו אינן קדושין ונשאת לאחר: **מצא כותי מוסרת.** לאכלה בפסח ואין בה משום חשש דחימון: **ואדם יוצא בה.** בגלגלי י"ט הראשון שהמצה חובה ויוצא בה דלא הוי [6] כקמחין ובליקות של עובדי כוכבים שלא חמצו דקי"ל (פסחים דף מ.) אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה אחרת באחרונה משום דבמצת מצוה בעינן שיאמר לשם מצוה אבל מצת כותי א"ל לאכול מצה אחרת באחרונה דבקיאי במצות שימור: **ואלא הלא.** גבי יוחסין מאי אין בקיאין שייך למימר: **מאי קמ"ל.** האי ממזר מאחותו דקא פריש ממאי הוה ולא תנא ממזר סתמא: ומשני **יש ממזר מחייבי כריתות קא משמע לן.** ולאפוקי ממאן דאמר (יבמות דף מט.) אין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין: **וייבמי חדא.** ממזר מאחותו נתערב בהן: **עבד ושפחה נתערבו בהן.** עבד נשא מבנותיהם ושפחה נשאת לאחד מהם ואין אותה משפחה ידועה: **ופרכינן איסורא משום שפחה.** דע"כ עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר אלא שפחה ולדה עבד: **ניפני.** שפחה לאודה: **מתני' אשה כהנת.** דווקא נקט דכתבי סיפא לויה וישראלית מוסיפין עליהן עוד אחת: **ארבע אמהות שהן שמנה.** בודקין בדורותיה ארבע אמהות שתים מצד האב ושתים מצד האם שהם שמנה כל אחת מהם [6] אמה ואם אמה. בודקין שלא היו ממזרות או אחת מן הפסולות לקהל: **ואם אבי אמה.** של אשה זו שהוא נושא: **ואמה.** של אם אבי אמה: **ואם אביה.** של זו שהוא נושא: **ואמה.** של אם אביה: **ואם אבי אביה.** של זו שהוא נושא ואמה: **לויה וישראלית.** [6] לכהן בא לכנסה: **מוסיפין עליהן עוד אחת.** אם אחת בכל זוג וזוג כגון אמה ואם אמה ואמה וכן כולם: **אין בודקין מן המזבח ולמעלה.** התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה שימש על המזבח בידוע שמיוחס הוא: **וגלא מן הדוכן ולמעלה.** אם הועד עליו שעמד אצל הלויים בדוכן לשורר שיר: **וגלא מן הסנהדרין ולמעלה.** אם נמצא בסנהדרין מ"ל לבדוק [6] אותו וכן שוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאין בנותיהם לכהן ואין צריכין לבדוק. וטעמא דכולהו מפרש בגמרא [6]: **אף מי שהיה חתום בערבי הישנה של ליפורי.** עיר סמוכה לציפורי ששמה ישנה כדאמרינן בעירובין (דף נט.) כעיר חדשה שביהודה דהיינו עיר ששמה חדשה כדכתיב (יהושע טו) לנן וחדשה: **בערבי.** שהיה כתוב בסדרי הדיינין שהיו רגילין לייחס את הראויים לדון שהיו מיוחסין וכותבין על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין הן שאין רגילין בני המקום למנות דיין שאינו מיוחס: **באיסטרטיא של מלך.** בגמרא [6] מפרש לה: **גמ' מאי שנא בנשים דבדקינן.** כדקתני ד' אמהות ולא קתני ארבע אבות שיהו בודקין אביה ואבי אביה שלא היו ממזרים: **בעריות הוא דמגלו.** אין זו מגנה את זו בפסול ייחוס אלא בזנות: **ואם איתא דאיכא בהו מילתא.** לפסול יוחסין לית ליה קלא: **איהי נמי.** הכהנת אמאי לא הצריכוה לבדוק ביחוס בעלה ד' אמהות דילמא איכא מילתא בנשי משפחתו ביוחסין: **לא הווהרו כשרות.** כהנות לינשא לפסולין כגון חללי גירי וחרורי וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן נמי לא עבוד בהו מעלה לאצרוכינהו בדיקה ואפילו מחמת ממזרות ושתוקות אלא כי [6] איתחזיק איסורא ביה אבל לחשש ולמיבדק לא אצרכינהו: **שהם שתים עשרה.** על כל זוג מוסיף לבדוק עוד אם לא למעלה: **שש עשרה.** על כל זוג של משנתינו מוסיף אמה של עליונה ואם אמה: מוקי

מצת כותי מותרת. פי' מותרת לאכלה בפסח ואין בה משום חשש דחימון ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח בלילי יו"ט ראשון שאכילתה חובה ולא הויא כקמחין ובלקות של עובדי כוכבים דקיימין לן (פסחים דף מ.) דאדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה וא"ת והא אמרי' (בפרקי דר"א פל"ח [6]) כל האוכל פת כותי כאילו אוכל חזיר [6] וי"ל היינו דווקא פת שהכותי לש ועושה בביתו אבל הטיסה שהכותי עושה בביתו של ישראל מותר [6] וגלאה [6] הא דקאמר ואדם יוצא בה ידי חובתו היינו דווקא שגם הכותי יאכל ממנה דאל"כ לא יצא ידי חובתו הא לית להו לפני עור לא תתן מכשול [6]: **הנושא אשה כהנת.** שבא לישא אשה כהנת וקאמר דצריך לבדוק משום שאנו רואים שבנה ישמש ע"ג המזבח אבל אין לפרש דמיירי בישראל הבא לישא אשה כהנת ורואה שיהא בנה כשר להכוהנה דא"כ אמאי נקט כהנת אפילו היתה חללה נמי הוי בנה כשר להכוהנה דבני ישראל מקוה טהרה לחללות [6]: **צריך** שיבדוק אחריה **ארבע אמהו'.** פי' בקונט' בודקין משום חשש דממזרות ולא נהירא מדפריך גמ' ואיהי נמי תבדוק בדידיה ומשני לא הוהרו כשרות לינשא לפסולים ומאי קאמר הא הוהרו לינשא לממזרים [6] להא אפילו [מאן] דאמר לא הוהרו הייגו דוקא לינשא לחלל קאמר אבל לממזרים לא לכך צריך לומר דחשש דתמני' [6] הוא משום חללות אבל משום ממזרות לא שייך חשש כלל [6] דמכירין ישראל ממזרים שביניהם ומיהו תימה הא קתני לויה וישראלית מוסיפין עוד אחת ואי לא בדקי אלא בפסול חללות לויה וישראלית אמאי צריכין בדיקה כיון [6] דאבוה לוי או ישראל אי אפשר בשום ענין להיות בה פסול חללה שהרי לכ"ע בני ישראל אנשא מקוה טהרה לחללות וא"כ ישראל אנשא חללה בתו כשרה לכהונה [6] וי"ל דעיקר הבדיקה ותקנה משום פסול חללות ואגב בדיקה דחללות בדקי נמי היכא דלא שייך אלא פסול ממזרות כגון לויה וישראלית אבל גבי איהי דליכא פסול חללות דלא הוהרו כשרות לינשא לפסולין לא צריך לבדוק משום ממזרות וי"ל כתב בספר הישר הא דצריך לבדוק היינו דווקא להכשיר בניסס א) לעבודה אי נמי להכשיר עצמו לעבודה [6] אבל להאכילו בתרומה א"ל בדיקה כדאמר פ' האשה שנתארמלה (כתובות דף כד.) אני כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואין נאמן להשיאו אשה: אין

מצת כותי מותרת. [6] אמר מר: אין בה משום חשש דחימון. אם אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח בלילי יום טוב ראשון שאכילתה חובה ולא הויא כקמחין ובלקות של עובדי כוכבים דקיימין לן (פסחים דף מ.) דאדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה ואם תאמר הא אמרי' (בפרקי דר"א פל"ח [6]) כל האוכל פת כותי כאילו אוכל חזיר [6] וי"ל היינו דווקא פת שהכותי לש ועושה בביתו אבל הטיסה שהכותי עושה בביתו של ישראל מותר [6] וגלאה [6] הא דקאמר ואדם יוצא בה ידי חובתו היינו דווקא שגם הכותי יאכל ממנה דאל"כ לא יצא ידי חובתו הא לית להו לפני עור לא תתן מכשול [6]: **הנושא אשה כהנת.** שבא לישא אשה כהנת וקאמר דצריך לבדוק משום שאנו רואים שבנה ישמש ע"ג המזבח אבל אין לפרש דמיירי בישראל הבא לישא אשה כהנת ורואה שיהא בנה כשר להכוהנה דא"כ אמאי נקט כהנת אפילו היתה חללה נמי הוי בנה כשר להכוהנה דבני ישראל מקוה טהרה לחללות [6]: **צריך** שיבדוק **אחריה ארבע אמהו'.** פי' בקונט' בודקין משום חשש דממזרות ולא נהירא מדפריך גמ' ואיהי נמי תבדוק בדידיה ומשני לא הוהרו כשרות לינשא לפסולים ומאי קאמר הא הוהרו לינשא לממזרים [6] להא אפילו [מאן] דאמר לא הוהרו הייגו דוקא לינשא לחלל קאמר אבל לממזרים לא לכך צריך לומר דחשש דתמני' [6] הוא משום חללות אבל משום ממזרות לא שייך חשש כלל [6] דמכירין ישראל ממזרים שביניהם ומיהו תימה הא קתני לויה וישראלית מוסיפין עוד אחת ואי לא בדקי אלא בפסול חללות לויה וישראלית אמאי צריכין בדיקה כיון [6] דאבוה לוי או ישראל אי אפשר בשום ענין להיות בה פסול חללה שהרי לכ"ע בני ישראל אנשא מקוה טהרה לחללות וא"כ ישראל אנשא חללה בתו כשרה לכהונה [6] וי"ל דעיקר הבדיקה ותקנה משום פסול חללות ואגב בדיקה דחללות בדקי נמי היכא דלא שייך אלא פסול ממזרות כגון לויה וישראלית אבל גבי איהי דליכא פסול חללות דלא הוהרו כשרות לינשא לפסולין לא צריך לבדוק משום ממזרות וי"ל כתב בספר הישר הא דצריך לבדוק היינו דווקא להכשיר בניסס א) לעבודה אי נמי להכשיר עצמו לעבודה [6] אבל להאכילו בתרומה א"ל בדיקה כדאמר פ' האשה שנתארמלה (כתובות דף כד.) אני כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואין נאמן להשיאו אשה: אין

ופוטרים את הנשואות מאי דרשי [1] לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר הך דיתבה חוצה היא לא תהיה לאיש זר אבל הך דלא יתבה חוצה תהיה לאיש זר ורבי עקיבא לטעמיה דאמר יש ממזר מחייבי לאוין ויש אומרים לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות מאן [6] יש אומרים אמר רב אידי בר אבין רבי אליעזר היא [6] דתניא מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ורבי [6] אליעזר אוסר לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות רבן שמעון בן גמליאל אומר [7] כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ואלא [6] הכי מאי אין בקיאין לפי שאין בקיאין בתורת קידושין וגירושין [6] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ממזר מאחותו [6] וממזר מאשת אח נתערבו בהן מאי קא משמע לן יש ממזר מחייבי כריתות ניתני חדא [6] מעשה שהיה כך היה ורבא אמר [6] עבד ושפחה נתערבו בהן איסורא משום מאי משום שפחה ניתני חדא מעשה שהיה כך היה: **מתני'** [8] הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות שהן שמנה אמה ואם אמה ואם אבי אמה ואמה ואם אביה ואמה ואם אבי אביה ואמה [6] לויה וישראלית [6] מוסיפין עליהן עוד אחת [8] אין [6] בודקין לא מן המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה ולא מן הסנהדרין ולמעלה וכל שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאין לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהן רבי יוסי אומר אף מי שהיה חתום עד [6] בערבי הישנה של ציפורי [6] רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מוכתב באסטרטיא של מלך: **גמ'** מאי שנא בנשי בדקינן ומאי שנא בגברי לא בדקו נשי דכי מינצו בהדי הדדי בעריות הוא דמינצו ואם איתא דאיכא מילתא לא אית ליה קלא [6] גברי דכי מינצו בהדי הדדי ביוחסין הוא דמינצי אם איתא דאיכא מילתא אית ליה קלא ואיהי נמי תבדוק בי' בדידיה מסייע לי' לרב [6] דאמר רב יהודה אמר רב [6] לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים רב אדא בר אהבה תני ד' אמהות שהם שתים עשרה במתניתא תנא ד' אמהות שהם שש עשרה בשלמא לרב אדא בר אהבה מוקים

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"ע מהלכות איסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ב סעיף ג:

ב [מיי' שם הל' יט טוש"ע שם]:

נא ג מיי' שם פ"כ הלכה ב [טור אה"ע סי' ב סע"ו]:

נב ד מיי' פי"ע שם הלכה כ:

נג ה מיי' שם הלכה כא טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' כב וסי' ב סעי' ג:

מוסף תוספות

א. גזרו על פתן לפי שהיו מבטלין בנין ביהמ"ק בימי עזרא. תוס' גיטין י. ב. בתוס' שם ובתוס' הרא"ש כתוב. דמיירי בעיסת ישראל והכותי לש. ג. דהשווה הכתוב אשה לאיש לכל ענשים שבתורה. תוס' בתוספות כד. ד"ה אבל. ד. דק"ל הנושא נשים בעבירה אסור עד שידור הנאה וכו'. שם.

מוסף רש"י

מצת כותי מותרת. בפסח בלילה ולא חיישינן שמא הממילה (גיטין י. ובע"ז חולין ד.). **ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.** שהכותי קבעו חובה לאכול מצה בלילה דאתינא, דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות, ואם יש בה ולא אכל עבר בעשה (חולין ד.). משום חובת לילה הראשון שהוא חייב לאכול מצה המשתמרת, דכתיב בערב תאכלו מצות, ואפילו יודעינן בה דלא הממילה לא נפיק בה אלא אם כן עבד לה שימור לשם חובת מצה, דכתיב (שמות שם) ושמרתם את המצות, וכותים בקיאין הן שנריכה להשתמר לשמה ועושין לה שימור (גיטין י.). **ורבי אליעזר אוסר.** אף בלילה כל ימות הפסח דחשדינן להו שמא מממילין (שם). **לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות.** אין יודעין לשומרה ולהשמין בין שיאור לשדוק, בין הכשיפו פניו לא הכשיפו פניו (חולין ד.). **כל מצוה שהחזיקו בה כו'.** והכהל שומרין (חולין שם) מפרש דאתי ר"ש לאוסופי אתנא קמא אף מצוה שהיא מדברי סופרים ואינה כתובה בתורה אם החזיקו בה שמרינן עליהו (גיטין י.). **אין בודקין.** לענין יוחסין לינשא אשה, **לא מן המזבח ולמעלה.** אם אשה שימש במזבח אין צריך לבדוק למעלה הימנו, דאם לא היה ראוי להכוהנה לא היו מניחין אותו לשמש, כדתנן במסכת מדות (פ"ב מ"ד) לשכת הגזית שם היו יושבים ב"ד מיתסי כהונה ולוים, כל כהן שנמצא בו פסול כשהיה רוצה להתחנן לעבודה לוצא שמורים ויוצא (פסחים ג.). **משוטרי הרבים.** דיינין בעצמא שאין ממנין עשרים ושלש של סנהדרין קטנה (לקמן עב). **לא הוזהרו כשרות.** כהנות, **לינשא לפסולים.** לחללין שמותרים בישראל, ואע"פ שהכהן הוזהר בחללה, כהנות לא הוזהרו בחללים (יבמות פד:). לפסולי כהונה, גר חלל משזרמל, שהכהנים הוזהרו על בנותיהם והם לא הוזהרו עליהם אלא אותן, אבל לפסולין שהאנשים הפסולין הוזהרו עליהן מלינשא אותן, כגון ממזרין או נתינים, אף הנשים הוזהרו עליהם, דהשוה הכתוב אשה לאיש בכל עונשים שבתורה, ובכי אמרינן ביאמות (שם) בפרק יש מותרות (לעיל עג.).